

Haagse Oude Jacob: toekomst verzekerd

Eind 1981 sloot de Nederlandse Hervormde Gemeente de deuren van de Grote Kerk in Den Haag (Sint Jacobskerk) voor de regelmatige eredienst. Het vermoedelijk op één na oudste Haagse kerkgebouw leek toen een sombere toekomst tegemoet te gaan.

Maar na drie jaar onderhandelen hebben particulier initiatief en de overheid de handen ineen geslagen en verzekeren de Stichting Grote Kerk en de Stichting Fondsenbeheer Grote Kerk de toekomst van dit als cultuurmonument uiterst belangrijke kerkgebouw. Onvoldoende onderhoud maakte restauratie dringend noodzakelijk en het geld daarvoor (vier miljoen gld.) is nu beschikbaar.

In de VOM-reeks 1984 nr. 3 van de gemeente 's-Gravenhage wordt de Ned. Herv. Abdijkerk in Loosduinen als oudste kerkgebouw op Haags gemeentelijk grondgebied genoemd. In historische volgorde komt dan vermoedelijk de Kloosterkerk aan het Lange Voorhout op de eerste plaats en staat de Oude Jacob op de derde. Maar in de 13e eeuw was er waar nu de Oude Jacob staat te pronken, reeds een kleine kapel, als bijkerk van de parochie te Monster. Waarschijnlijk in 1276 werd deze kapel een zelfstandige parochiekerk, waarna rond het midden van de 14e eeuw een groter kerkgebouw verrees.

De tegenwoordige St. Jacobskerk dateert echter uit de 15e eeuw; het schip met zijn brede zijkapellen, die even hoog zijn als de middenbeuk en evenals deze door houten tongewelven overdekt wordt, was gereed in 1456; het koor kwam rond 1492 tot stand.

De toren evenwel, wegens zijn zeskantige vorm een unicum onder de middeleeuwse Nederlandse torens, werd tussen 1420 en 1424 gebouwd.

Neemt men deze jaartallen in aanmerking dan staat de Oude Jacob historisch gezien op de tweede plaats in de reeks monumentale Haagse kerken.

'HAAGSE HALLETYPE'

De Grote of St. Jacobskerk behoort, architectuur-historisch gezien, tot de belangrijkste monumenten van gotische bouwkunst in ons land. Het schip is het eerste voorbeeld van een ruimtelijke conceptie, die in de kunstgeschiedenis bekend staat als het 'Haagse halletype', een breed middenschip waarop aan beide zijden kapellen geopend zijn met een minimum aan steunpunten. Het basilicale koor is een voortbrengsel van de zgn. Brabantse late gotiek met slanke pijlers, voorzien van krulkoelbladkapitelen, een lichtbeuk die een houten overwelling draagt en een kooromgang met gemetselde stergewelven. Na een brand in 1539 werd de kerk in dezelfde vorm herbouwd.

In de 19e en 20e eeuw onderging de kerk vier belangrijke restauraties; die tussen 1912 en 1920 kwam onder supervisie van *P. J. H. Cuypers* tot stand. Tussen 1951 en 1962 ging het kerkgebouw wederom in de steigers en werd de restauratie verricht door architect *Ph. Bolt*. In die herstelperiode werd de gietijzeren spits in neogotische stijl uit 1861, van een nieuwe bekroning voorzien, die een vrije navolging is van de 16e

eeuwse. Die toren is 92,5 m hoog en wordt bekroond door een ooievaar!

Van de gebrandschilderde ramen, die de kerk vroeger bezeten heeft, zijn er twee bewaard gebleven, zij het ingrijpend geres-taureerd. Een daarvan is aangebracht in het meest oostelijke venster van de kooromgang, in de as van de kerk. Het is een schenking van keizer Karel V (1547). Dit raam wordt evenals het andere historische glas toegeschreven aan Dirk Crabeth.

GRAFMONUMENTEN

Het is verleidelijk veel meer cultuurarchitectonische bijzonderheden van de Oude Jacob te vertellen, maar we dienen ons te beperken. Daarom nog slechts enkele notities. De kerk bevat o.m. een aantal uit een oogpunt van geschiedenis, belangrijke grafmonumenten, zoals die voor Constantijn en Christiaan Huygens; en de grafmonumenten voor Cornelis Nobelaer, Heer van Grisoirt en zijn gemalin Anna van der Wiele (in de stijl van Hendrick de Keyser). Verder treft men er o.a. een grote epitaaf voor de familie Van Hogendorp aan, in vroeg Lodewijk XV-stijl, en het indrukwekkende grafmonument voor admiraal Jacob van Wassenaer Obdam (naar ontwerpen van de Haagse schilder Cornelis Monincs (1667).

Het oorspronkelijke orgel (1882) werd in 1971 vervangen door een nieuw instrument, gebouwd door de firma Metzler und Söhne (Zürich). De in historiserende, op de barok geïnspireerde stijl gebouwde kast rust op een galerij, die wordt gedragen door compositie zuilen.

Vermeldenswaard is ook de 15e eeuwse kapel van de familie Van Assendelft. Zowel in opbouw als in kwaliteit der figuren vertoont het gedenkteken grote overeenkomst met het monument van Frederik van Renesse en Anna van Hamelen in de Grote Kerk in Breda.

In de toren hangen drie luidklokken en een uit 51 klokken bestaand carillon. De grootste luidklok is de Jhesusklok, gegoten door *Jaspar Jan Moer* (1541) met een gewicht van 6500 kg.

De tweede luidklok dateert uit 1647 en weegt 3300 kg (gieter *Coenraet Wegewart*). De derde luidklok werd in 1956 door *Eijsbouts* gegoten (2300 kg). Het klokkenspel, waarin zich ook de vroegere luidklok Jacob bevindt, werd in 1570 door *Henrick van Trier* gegoten, evenals de uit 1547 daterende Salvatoroklok.

De Grote of St. Jacobskerk is niet alleen architectuurhistorisch van betekenis, maar ze heeft in de loop der eeuwen ook vele malen een belangrijke rol gespeeld voor het Huis van Oranje. Zo werd o.m. in 1937 het huwelijk tussen prinses Juliana en Prins Bernhard in het indrukwekkende kerkgebouw gesloten.

De restauratie begint nog dit jaar en zal ongeveer anderhalf jaar duren. De plannen zijn ontwikkeld door het architectenteam *Braaksma, Roos en Veninga*.

J. E. van der Wielen

Luchtfoto van de Grote Kerk in Den Haag, de Sint Jacobskerk.

